

А.О. Михайлов

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ВЗАЄМОДІЇ ВІЙСЬК (СИЛ), ЩО ЗАЛУЧАЮТЬСЯ ДО ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ БОРОТЬБИ З НЕЗАКОННО УТВОРЕНИМИ ОЗБРОЄНИМИ ФОРМУВАННЯМИ

У статті проведено аналіз організації взаємодії військ (сил), що залучаються до виконання завдань боротьби з незаконно утвореними озброєними формуваннями. Вироблено рекомендації з питань підвищення відповідності організації взаємодії військ (сил), що залучаються до виконання завдань боротьби з незаконно утвореними озброєними формуваннями.

Ключові слова: організація взаємодії, органи і підрозділи внутрішніх справ, боротьба з незаконно утвореними озброєними формуваннями.

В статті изложено анализ организации взаимодействия войск (сил), которые привлекаются к выполнению заданий по борьбе с незаконно созданными вооруженными формированиями. Разработаны рекомендации по вопросам повышения соответствия организации взаимодействия войск (сил), которые привлекаются к выполнению заданий борьбы с незаконно созданными вооруженными формированиями.

Ключевые слова: организация взаимодействия, органы и подразделения внутренних дел, борьба с незаконно созданными вооруженными формированиями.

Paper states the analysis of an interaction of troops (forces) that are involved into the implementation of tasks in the fight against illegal armed formations. The recommendations on the improvement of the compliance with the organization of an interaction of troops (forces) who are involved in the implementation of tasks of combating illegal armed formations.

Keywords: organization of interaction, organs and bodies of internal affairs, fight against illegal armed formations.

Як свідчить практичний досвід проведення антитерористичної операції в Донецькій та Луганській областях, алгоритми взаємодії різних збройних формувань у ході єдиної операції не відпрацьовано, що значно знижує ефективність їх застосування. Ефективна тісна взаємодія має бути відпрацьована не тільки між органами сектору безпеки і оборони, які задіяні в АТО, а й, у першу чергу, між органами і підрозділами органів внутрішніх справ.

Слід зазначити, що питання оперативної взаємодії, як і багато інших, на теперішній час конкретно не відображені у Положенні про територіальну оборону України [1] і на сьогодні не знайшли кінцевого відбиття у формалізованих директивних документах на спільну діяльність силових відомств оперативно-тактичного рівня. Ті документи, які на теперішній час напрацьовані окремими силовими відомствами мають відомчий характер і поки не довели свою релевантність під час реальних бойових дій.

Метою цієї статті є розроблення рекомендацій стосовно удосконалення взаємодії військ (сил), що залучаються до виконання завдань боротьби з незаконно утвореними озброєними формуваннями (далі – НЗФ).

Однією з найважливіших умов, що забезпечує успішне виконання завдання боротьби з НЗФ, є організація і підтримання взаємодії ОВС, а також інших військ (сил) і засобів, що беруть участь у СпО. Вирішуючи питання взаємодії ОВС зі Збройними Силами України (ЗСУ) при проведенні СпО з ліквідації НЗФ, важливо, насамперед, урахувати складність їх структури, значну відмінність у кількісному й якісному складі, бойових можливостях військ (сил), що беруть участь у спецоперації, великого просторового розмаху її проведення, як під час проведення АТО, а також якісного розвитку систем управління. Усе це значно ускладнює організацію взаємодії, її зміст, планування і методи практичного відпрацювання.

У цілому взаємодія забезпечується: взаємним знанням завдань, чітким розумінням і погодженістю варіантів спільних дій у різних умовах обстановки; своєчасним відпрацюванням планів взаємодії та їх систематичним уточненням; чіткою організацією, підтриманням безперервного зв'язку та постійним обміном інформацією про обстановку, що склалася; створенням єдиної системи взаємного розпізнавання, оповіщення та цілевказування; безперервними контактами між керівниками (командирами, начальниками) і їхніми штабами; постійним контролем за точним виконанням розробленого порядку (системи) погоджених дій під час виконання завдань боротьби з НЗФ.

Організацію взаємодії доцільно покласти на керівника ОВС, в інтересах якого необхідно організувати взаємодію, при цьому логічно вважати, що командири (начальники) сприятимуть один одному, кожний з яких буде організатором взаємодії стосовно своїх підлеглих. Рішення неможливо прийняти без урахування їх взаємозв'язків сприяння і підпорядкування. Якщо ж у ході СпО порушити ці зв'язки, система деформується і завдання буде не виконано або виконано з рівнем нижче запланованого з перевищенням термінів його виконання. У цьому і полягає роль взаємодії в рішенні і плануванні виконання завдань боротьби з НЗФ.

Виходячи з цього, можна зробити такі висновки:

у роботі керівника (командира, начальника) із забезпечення взаємодії можна виділити два напрями: організація взаємодії між підлеглими ОВС й узгодження взаємного сприяння з органами військового управління та взаємодіючими військами (силами);

організація взаємодії є не просто складовою частиною процесу ухвалення задуму, планування, підготовки та проведення СпО з ліквідації НЗФ, а його внутрішньою сутністю та змістом.

Робота командування й органів управління військ (сил) з організації взаємодії має проходити через усі етапи підготовки і планування виконання завдань боротьби з НЗФ – від з'ясування поставленого завдання до практичної реалізації прийнятого рішення.

Взаємодією при виконанні завдання боротьби з НЗФ є система, основи якої закладаються в задумі виконання конкретного завдання, а весь комплекс погоджених дій відображається у відповідних документах із взаємодії, підтримується всіма органами управління, за необхідності уточнюється або змінюється залежно від конкретних умов обстановки, що склалася. Тому актуальним стає завдання системного аналізу розглянутого процесу і вироблення на цій основі відповідних рекомендацій.

При виконанні завдання боротьби з НЗФ необхідно чітко визначити часткові завдання, порядок і способи їх виконання. Це дасть можливість визначити головні питання підготовки та проведення ОВС СпО з ліквідації НЗФ, їх часові рамки, сили і засоби, які залучаються для виконання цього конкретного завдання, види,

типи та способи їх взаємодії, зміст і обсяг заходів, що підлягають узгодженню, його порядок і послідовність, необхідний для цього час, чітко розмежувати завдання взаємодії, які вирішують на різних рівнях.

У підсумку все це дозволить цілеспрямовано розробляти та завчасно планувати взаємодію, практично її відпрацьовувати, а у випадку порушення – швидко уточнювати обсяг і зміст питань, що погоджуються.

Визначимо такі групи основних заходів із забезпечення виконання часткових завдань.

До першої групи варто віднести основні заходи:

визначення завдань ОВС, військам (силам), що взаємодіють, порядок і терміни їх виконання;

визначення й узгодження напрямів, типу і способу взаємодії при виконанні поставлених завдань;

організація управління військами (силами).

При цьому важливо визначати, в інтересах якого угруповання ОВС організується взаємодія, персональну відповідальність за виконання кожного конкретного завдання.

Друга група охоплює питання, що відносяться до підтримки (уточнення) встановленого порядку взаємодії:

організація зв'язку;

визначення складу і порядку виділення оперативних груп;

визначення порядку обміну інформацією між військами (силами);

встановлення єдиних сигналів управління та взаємодії;

визначення порядку відновлення порушеної взаємодії;

організація контролю за точним виконанням поставлених завдань і визначеного порядку дій.

Третя група включає заходи щодо всебічного забезпечення взаємодії.

Визначення й узгодження першої групи заходів складають основи взаємодії. Ці заходи мають вирішуватися, в першу чергу, в будь-яких умовах обстановки та відносяться безпосередньо до функцій керівника (командира, начальника), в інтересах якого взаємодія організується. Виконання заходів другої і третьої групи відносяться до обов'язків його штабу, а також командирів і штабів взаємодіючих військ (сил) і виконуються відповідно до основ взаємодії та характером завдань боротьби з НЗФ.

Виділення груп і часткових завдань, по яких організується взаємодія при виконанні завдань боротьби з НЗФ, питань узгодження дій для кожного ОВС, військового формування, які беруть участь у їх виконанні, має велике значення для всебічної підготовки СпО з ліквідації НЗФ, планування і практичного відпрацьовування питань взаємодії. Виходячи з цього, завчасно, ще в мирний час необхідно визначати завдання і перелік питань, які погоджує керівник (командир, начальник) і його штаб. По кожному частковому завданню і для кожного ОВС, військового формування, які беруть участь у їх виконанні, також визначаються питання, що підлягають узгодженню. Ці питання мають бути вирішені ще при плануванні в мирний час і уточнюватися в період безпосередньої підготовки СпО. Для більш детального їх відпрацьовування необхідно розробляти сітковий графік взаємодії, а його основні заходи систематично відпрацьовувати на командно-штабних навчаннях та штабних тренуваннях.

Зростання ролі взаємодії визначає необхідність пошуку нових методів її організації та практичного відпрацьовування. Тому заходи щодо організації взаємодії та її безперервної підтримки мають бути спрямовані на максимально раціональний

розподіл та узгодження дій ОВС і відповідного органу військового управління ЗСУ при виконанні завдань боротьби з НЗФ. Взаємодія вважається організованою лише тоді, коли керівники ОВС (командири, начальники) та їх штаби: усвідомлюють суть загального завдання та задум дій старшого начальника; знають зміст завдань один одного, способи дій і час їх виконання; мають між собою і старшим начальником надійний зв'язок взаємодії та спроможні вчасно забезпечити взаємне інформування; здатні швидко використовувати необхідну кількість сигналів управління і взаємодії.

Організація взаємодії при виконанні завдань боротьби з НЗФ має включати такі основні етапи: розробка основ взаємодії, планування взаємодії, забезпечення взаємодії та її практичне відпрацювання.

Під *розробкою основ взаємодії* варто розуміти визначення опорних вихідних даних і положень, що дозволяють здійснити її планування підлеглими. Як правило, вони можуть включати: оцінку НЗФ (склад, можливі завдання, порядок застосування сил і засобів для їх виконання, їх сильні і слабкі сторони); визначення загального обсягу завдання, що виконується, складу сил і засобів та ресурсів, які залучаються до його виконання; постановку попередніх часткових завдань з організації підготовки та планування виконання завдань боротьби з НЗФ; доведення вказівок керівника ОВС (командира, начальника) щодо організації взаємодії.

Вказівки керівника ОВС (командира, начальника) щодо організації взаємодії при виконанні завдань боротьби з НЗФ мають містити: мету взаємодії; загальні та часткові завдання з виконання конкретної Спо з ліквідації НЗФ (найбільш детально по завданнях першої групи); завдання, які виконуються спільно; склад взаємодіючих військ (сил); відповідальних за виконання часткових завдань, в інтересах яких буде організовуватися взаємодія; час і порядок практичного відпрацювання взаємодії; перелік документів із взаємодії, які необхідно розробити штабу, терміни їх розроблення.

Планування взаємодії варто проводити на основі вказівок керівника ОВС (командира, начальника) і здійснювати в інтересах взаємодії. Планування здійснюється з урахуванням виконання всього обсягу Спо з ліквідації НЗФ, а з початком її проведення уточнюється або організовується з урахуванням обстановки, що склалася.

При цьому планування взаємодії включає такі основні заходи: поділ загальних завдань на часткові; визначення можливостей виконання завдань і розподіл між виконавцями; призначення відповідальних за виконання часткових завдань, в інтересах яких буде організовуватися взаємодія; визначення напрямів, форм і видів взаємодії при виконанні завдань; визначення та узгодження способів спільних дій; визначення і детальна розробка заходів з узгодження дій ОВС, військ (сил) і доведення їх до виконавців; встановлення єдиних сигналів управління, взаємодії й оповіщення; визначення порядку управління силами і засобами при виконанні завдань боротьби з НЗФ.

Порядок організації та планування взаємодії, терміни і методи її практичного відпрацювання з органами військового управління, підлеглими військами (силами), керівниками ОВС, інших правоохоронних органів та їх штабами при виконанні завдань боротьби з НЗФ визначає старший оперативний начальник.

При цьому безпосередню відповідальність за підтримання постійної взаємодії при виконанні часткових завдань необхідно покласти на керівника ОВС (командира, начальника), який відповідає за їх виконання та особисто організовує взаємодію.

Доцільно забезпечення роботи керівника ОВС (командира, начальника) з організації взаємодії та контролю за заходами щодо підтримання як у мирний час, так і при проведенні СпО з ліквідації НЗФ, покладати на штабний підрозділ ОВС. При цьому взаємодіючі штаби повинні:

володіти обстановкою у смузї спільних дій, постійно оновлювати дані про неї, домагатися їх єдиної об'єктивної оцінки, правильно розуміти мету своїх завдань і завдань, покладених на органи військового управління, війська (сили), що взаємодіють, підтримувати між собою безперервний зв'язок і проводити систематичне інформування;

на підставі рішення, вказівок керівника ОВС (командира, начальника) і його штабу із взаємодії організувати спільну підготовку та виконання часткових завдань за завчасно затвердженими планами, спільно розробляти основні документи з планування дій;

ретельно погоджувати всі заходи з управління військами (силами) та організації їх всебічного забезпечення при виконанні завдань боротьби з НЗФ;

спільно контролювати виконання директив, наказів, розпоряджень старшого оперативного начальника, керівників ОВС, органів військового управління, планів взаємодії і поставлених завдань.

Паралельно із завершенням роботи над задумом на проведення СпО з ліквідації НЗФ необхідно відпрацьовувати документи із взаємодії (графічні та текстуальні), які вкладаються у процес вироблення задуму.

В задумі доцільно відображати найбільш важливі заходи взаємодії, а всі зведення для управління військами (силами) і забезпечення взаємодії доцільно винести в окремий документ із забезпечення взаємодії.

Участь у проведених останнім часом командно-штабних навчаннях свідчить про доцільність при завчасній підготовці розробляти текстуальний план взаємодії, у якому відображати: мету й основні завдання взаємодії; загальні та часткові завдання, по яких організується взаємодія; склад сил і засобів, які залучаються до виконання часткових завдань, і порядок їх виконання; відповідальних за виконання завдань, в інтересах яких організується взаємодія; організацію управління взаємодією.

Крім того, окремим додатком також необхідно розробляти Планову таблицю взаємодії, яка є комплексним документом і служить для безперервної підтримки взаємодії й управління взаємодіючими військами (силами) при виконанні завдань боротьби з НЗФ. Планова таблиця взаємодії розробляється відповідними штабами на основі розроблених планів. У ній деталізуються встановлений керівником ОВС (командиром, начальником) порядок узгодження дій за частковими завданнями, на напрямках і рубежах, за способами дій і часом виконання завдань боротьби з НЗФ.

У плановій таблиці взаємодії відображається: ймовірний характер дії протиборчої сторони (НЗФ); основні та часткові завдання при проведенні СпО з ліквідації НЗФ і послідовність їх виконання; порядок і способи дій військ (сил) при виконанні завдань; організація управління; єдині сигнали управління, взаємодії й оповіщення.

Планова таблиця взаємодії використовується як основний робочий документ при практичному відпрацьовуванні взаємодії. Після її уточнення вона затверджується командувачем відповідного Оперативного командування ЗСУ і стає керівним документом для безперервної підтримки взаємодії й управління військами (силами). Виписки з планової таблиці взаємодії висилаються у відповідні штаби взаємодіючих військ (сил).

Забезпечення взаємодії здійснюється в ході планування СпО з ліквідації НЗФ. Під забезпеченням взаємодії варто розуміти діяльність командування й органів управління, які організують постійний взаємозв'язок та інші необхідні заходи, що сприяють найбільшій стійкості досягнутого взаємного сприяння для вирішення завдань боротьби з НЗФ.

На основі погоджених завдань доцільно також розробляти план забезпечення взаємодії, що є додатком до плану взаємодії і повинен включати такі основні розділи: склад взаємодіючих військ; організація системи управління взаємодії; організація системи зв'язку взаємодії; порядок обміну взаємною інформацією; склад оперативних груп, їх технічне оснащення, порядок і час їх прибуття на відповідні командні пункти; таблиця сигналів управління, взаємодії й оповіщення; порядок всебічного забезпечення взаємодіючих військ (сил).

Разом з тим, у процесі організації взаємодії керівник ОВС (командир, начальник) має переконатися в правильному розумінні підлеглими поставлених завдань і способів їх виконання. Ця робота має здійснюватися при практичному відпрацюванні взаємодії при виконанні завдань боротьби з НЗФ.

Практичне відпрацювання взаємодії – комплекс заходів оперативної і бойової підготовки, проведеної керівництвом ОВС з підлеглими та взаємодіючими військами (силами), з метою контролю підготовки їх до виконання поставлених завдань боротьби з НЗФ.

При цьому *контроль* за взаємодією – це система перевірок і постійного спостереження з боку керівництва ОВС, органів військового управління підлеглих і взаємодіючих військ (сил) та органів управління всіх рівнів за всім комплексом спланованих, погоджених й організованих заходів щодо забезпечення та підтримки взаємодії.

Практичне відпрацювання взаємодії має проводитися після завершення планування СпО і розробки плану взаємодії, коли поставлені завдання ОВС, військам (силам), що беруть участь у виконанні заходів, рішення виконавцями прийняті та з'ясовані основи взаємодії при проведенні СпО з ліквідації НЗФ.

Залежно від умов обстановки, що склалася, та наявності часу керівник ОВС (командир, начальник) визначає методи і порядок практичного відпрацювання взаємодії. При цьому на основі плану взаємодії доцільно складати План роботи керівника ОВС (командира, начальника) з практичного відпрацювання взаємодії, в якому необхідно передбачити: місце і час практичного відпрацювання; часткові завдання, з яких організовується взаємодія; питання, що підлягають найбільш детальному узгодженню (уточненню); порядок і послідовність їх відпрацювання; склад посадових осіб, які залучаються; порядок їх заслуховування.

Основним і найбільш ефективним методом практичного відпрацювання взаємодії в мирний час є спільна робота керівника ОВС з органами військового управління, штабами взаємодіючих військ (сил) з відпрацювання питань взаємодії на командно-штабних навчаннях та штабних тренуваннях.

Практичне відпрацювання взаємодії може проводитися як на картах, макеті місцевості, так і безпосередньо на місцевості.

Відпрацювання питань взаємодії на картах доцільно проводити з метою узгодження дій ОВС, військ (сил) та органів військового управління військ (сил) ЗСУ при виконанні завдань боротьби з НЗФ з відпрацюванням всього обсягу часткових завдань.

Відпрацювання взаємодії на макеті місцевості варто проводити в основному для узгодження першої групи завдань. Перевага цього методу полягає в тому, що

постановка завдання та їх узгодження здійснюється з урахуванням характеру місцевості, наочно.

Практичне відпрацювання взаємодії на місцевості варто проводити в інтересах виконання тих завдань, які не можливо вирішити без попереднього вивчення відповідного району (ділянки) місцевості.

Досвід проведених командно-штабних тренувань свідчить, що при практичному відпрацюванні взаємодії, керівники (командири, начальники) прагнуть охопити всі дії до подробиць, що значно затягує даний процес. Тому треба лише переконатися в правильному розумінні ними цих завдань, хоча кооперативний вид взаємодії вимагає обов'язкового і ретельного узгодження спільних дій. Кооперація, або кооперативна взаємодія – координація одиничних сил учасників (впорядкування, комбінування, підсумовування цих сил) [2]. При цьому необхідно враховувати обсяг і зміст заходів з організації взаємодії на різних рівнях, які мають свої особливості. Узгодження дій на рівні функціонування є найбільш складним і трудомістким. Таке узгодження проводиться на рівні ОВС, тому на цьому рівні детально узгоджуються порядок та способи дій усіх сил і засобів при виконанні часткових завдань. На рівні регіонального управління процес менш трудомісткий, але вимагає глибокого передбачення та прогнозування обстановки. На цьому рівні необхідно в основному погоджувати кількість сил і засобів, що залучаються для виконання завдань боротьби з НЗФ, порядок їх перепідпорядкування, на який час та інші загальні питання.

Завдання підтримки безперервної взаємодії, це, насамперед, проведення заходів, спрямованих на збереження системи взаємодії, створеної при плануванні заходів боротьби з НЗФ, а також в умінні оперативно вносити необхідні корективи з урахуванням змін обстановки, що склалася.

Щоб не допустити порушення взаємодії при виконанні завдань боротьби з НЗФ, необхідно: домагатися виконання поставлених військам (силам) завдань у встановлений термін; вчасно вносити зміни в раніше створену систему взаємодії, якщо вона не відповідає умовам обстановки, що склалася; уточнювати склад сил і засобів та порядок їх взаємодії одночасно з уточненням завдань військам (силам); у повному обсязі організувати взаємодію якщо прийнято нове рішення, а військам (силам) визначено інші завдання.

Відновлення взаємодії – це оперативні заходи керівництва й органів управління при виконанні завдання боротьби з НЗФ, спрямовані на корегування планів та налагодження всіх ушкоджених його елементів у найкоротший термін.

При цьому керівники ОВС (командири, начальники), органи військового управління, штаби взаємодіючих військ (сил) повинні вчасно й об'єктивно розкривати причини порушення взаємодії, для того, щоб визначити першочергові заходи для швидкого відновлення взаємодії.

Для цього, в першу чергу, необхідно забезпечити постійний обмін інформацією, щоб війська (сили), що взаємодіють, знали не тільки завдання один одного, але й результати їх виконання.

Після практичного відпрацювання взаємодії, при необхідності, корегуються документи взаємодії, складаються та розсилаються виписки з планів.

Таким чином, взаємодія ОВС, органів військового управління та військ (сил), що залучаються до виконання завдань боротьби з НЗФ, є справою винятково складною, кропіткою, потребує багатоступінчатого зв'язку, безлічі заходів і всебічного забезпечення. Запропонована система їх вирішення складна на перший погляд, але кожен керівник ОВС (командир, начальник), орган управління, штаб взаємодіючих військ (сил) має знайти своє місце в системі взаємодії. Настала необхідність

у ході оперативної і бойової підготовки приділяти організації взаємодії більше уваги та наполегливо вчити керівників ОВС (командирів, начальників), органи управління, штаби мистецтву вирішувати завдання спільно, що, в першу чергу, підвищить відповідність ОВС завданням боротьби з НЗФ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про затвердження Положення про територіальну оборону України : Указ Президента України від 02.09.2013 № 471/2013 (дск).
2. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://studopedia.org/10-37283.html>.

Отримано 21.09.2015